

Izvedba drame *Nočne ptice* (New York, Teatro Círculo, 2014.). „Maločas je zvonio telefon. On je zvao. I sigurno će ponovno nazvati. Radje bih da nas prijavi. Reci mu da zove policiju...“ U ulozi Visoke žene: Puy Navarro. Fotografac: Nick Rogers.

osjećam jednaku odgovornost prema svima njima. Zato mislim da povijesni tekst nije jedini temelj za tumačenje prošlosti, osobito ako imamo na umu koliku političku težinu on može ostaviti u sadašnjosti. Nastojim izbjegći dvije zamke kad pišem o povijesnim temama. Kao prvo, ne želim gledatelja dovesti pred gotov čin u kojem bi on trebao biti svjedokom prošlih dogadaja, jer kao autor ni ne mogu objektivno govoriti o razdoblju u kojem nisam živio, kao na primjer, u Španjolskoj uoči početka građanskog rata 1936. ili u Moskvi za vrijeme Staljinova režima ili u Europi za vrijeme progona Židova. Ne samo da bi to dalo lažnu sliku, već preskakanjem iz sadašnjosti u prošlost gubimo čitav sadržaj i kontekst koji se nalazi između njih. Cijelog sam se života bavio filozofijom Waltera Benjamina i uviđek slijedim njegovu ideju o tome da nam vrijeme

Mislim da u svakom smislu, političkom, moralnom ili bilo kojem drugom, umjetnost općenito, pa onda i kazalište, imaju dužnost predstaviti složenost povijesnih zbivanja.

otkriva istinu. Tako tvoja generacija može imati bolju sliku o maršalu Titu nego generacija tvojih roditelja, ali ne zato što su mlađe generacije mudrije, nego zato što je vrijeme otkrilo neke nove spoznaje o njemu. Ako učinimo pomak od sadašnjosti prema prošlosti možemo naglasiti aktualnost minulih dogadaja. Mogli bismo tu tehniku povezati s modernom industrijom koja bira modele iz prošlosti koje

lako prepoznajemo i s kojima se možemo poistovjetiti. Čini mi se da u tom slučaju sadašnjost okupira ili kolonizira prošlost. Nasuprot tomu, kazalište može uspostaviti dijalektički odnos između različitih povijesnih razdoblja, napetost između prošlosti i sadašnjosti koja se u njoj prepoznaće, sadašnjosti u kojoj se povijest održava. Kada sam radio na tekstovima Terese de Jesúsa koje sam koristio u drami *Jezik u komadićima* nije mi bilo toliko važno što mi možemo reći o Teresi, već što ona može reći o nama, kako njezine misli ili njezinu vjersko iskustvo može uzdrmati naše viđenje stvarnosti. U tom smislu, mislim da povijest ne bismo trebali koristiti samo za objašnjavaњe i opravdavanje sadašnjih vrijednosti, već bismo trebali uspostaviti odnos između nekadašnjeg i sadašnjeg trenutka kako bismo destabilizirali uvriježene stavove i potaknuli razmišljanje o njima. Držim da bi svako tematiziranje prošlosti trebalo promjeniti naš stav o tom vremenu, ali i o našoj sadašnjosti te otvoriti pitanja koja si do sada još nismo postavili. Moj novi tekst, *Reykjavik*, govori upravo o tome, ali kroz kazališni medij koji dopušta veću slobodu i kreativnost u opisu povijesne situacije i političkih napetosti od, primjerice, dokumentarnog filma. Na taj se način ja suočavam s prošlošću u svojim dramama. Moj veliki kazališni učitelj Jorge Lavelli rekao je da je jedna od osobitosti kazališta njegova mogućnost duplicitiranja. U odnosu na film u kojem dolazi do svojevrsne identifikacije između lika i glumca, u kazalištu glumac vrlo često može predstavljati i lik i sebe same te komentirati obje pozicije tijekom izvedbe kazališnog komada. To nije izmislio Brecht, to je nešto što je kazalištu prirodno. I dok prikazujete neku radnju iz, recimo, 1972. godine kao u *Reykjaviku*, istovremeno je izvodite 2011. u Madridu. Mislim da je to osnovna misao s kojom se susrećemo u povijesnoj drami.

Razgovor ćemo završiti pitanjem o tom trenutačnom radu; čime se bavši i koji projekte planiraš u budućnosti?

Trenutačno se nekoliko mojih drama izvodi u različitim stranim zemljama; *Mladić u zadnjim redovima* (*El chico de la última fila*) u Argentini u Buenos Airesu, a u Montréalu postavljuju *Himmelweg*. Za nekoliko će se dana premijerno izvesti *Debell i mršavi* (*El gordito y el flaco*) na Kanarskim otocima, a u pripremi je i novi tekst,

Izgladnja (Famélica). Trenutačno radimo i na mojoj adaptaciji drame *Don Juan Tenorio* poznatog španjolskog autora s kraja 19. stoljeća, Joséa Zorille, u režiji Blance Portillo. Upravo je izvedena i moja prva drama za djecu, *Slon* je zauzeo katedralu (*El elefante ha ocupado la catedral*). U Španjolskoj se na tri različita mesta pod mojoj vodstvom postavljaju tekstovi *Jezik u komadićima*; *Mladić u zadnjim redovima* i *Umjetnost razgovora* (*El arte de la entrevista*). U Njemačkoj će se u studenom premijerno izvesti *Mladić u zadnjim redovima*, a u Grčkoj trenutačno pripremaju *Ljubavna pisma Staljinu*. U Meksiku ćemo takođe moći uskoro vidjeti drame *Mladić u zadnjim redovima*, *Ljubavna pisma Staljinu* i *Trajni mir* (*La paz perpetua*). U Urugvaju pak rade na tekstu *Kritičar* (*Criticó*), u Čileu *Jezik u komadićima*.... Ujedno, ovog sam ljeta temeljito pregledao i doradio tekstove *Reykjavika* i *Umjetnosti razgovora*. Trenutačno radim na dva nova teksta; prvi sam naslovio *Prevoditeljica* (*La intérprete*), dosada sam napisao svega desetak stranica i još ni sam ne znam kamo će me tekst odvesti. Drugi tekst nosi naslov *Golem* (*El golem*), a započeo sam ga još prije nekoliko godina i mislim da sam ga spreman dovršiti ili barem napisati prvu verziju. Mogu ti pokazati kako radim; ovdje imam različite fascikle u kojima pohranjujem motive koji mi padnu na pamet. Svi moji tekstovi započinju u ovim bilježnicama. Primjerice, ovaj fascikl nosi natpis *Terme* i u njemu čuvam bilješke o mnogim djelima koja sam želio napisati. Ili čuvam rečenice koje mi daju povod za pisanje, rečenice koje čujem od drugih ljudi ili pročitam na nekom neočekivanom mjestu. Tako sam neki dan čuo ovu neobičnu rečenicu, ne znam na što se odnosila: „Daju jedan primjerak po obitelji“, i učinilo mi se da bi to mogla biti zanimljiva početna misao za priču. Ili na primjer, jedan Pasolinijev citat: „Umjesto cjelovitog obrazovanja treba dati osjećaj sigurnosti.“ Nekidan sam na jednoj konferenciji kazalištu i ovo: „47% današnjih poslova automatizirati će se ili kompjuterizirati. Što više znamo, to je manja vjerojatnost da će nas zamijeniti uredajima.“ To su misli koje čuvam i koje se jednog dana mogu pretvoriti u dramske tekstove.